institutional social forms of economic systems and property relationships functioning in the agricultural sector. University Economic Bulletin]. Ekonomichnij visnik universitetu - University Economic Bulletin, 41. 35–46. https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41. URL: https://economic-bulletin.com

3. Smaller C., and W. Speller, with H. Mirza, N. Bernasconi-Osterwalder, and G. Dixie. (2015). Investment Contracts for Agriculture: Maximizing Gains and Minimizing Risks. Washington, D.C.: World Bank Group; New York: United Nations; and Winnipeg: International Institute for Sustainable Development (IISD). URL: http://documents.worldbank.org/curated/en/143361467997246051/pdf/94895-NWP-PUBLIC-Box391483B-Agri-Investment-Contracts-web-06-11-2015-V2.pdf

4. Keating, B., Herrero, M. & Carberry, P. (2014). Food wedges: Framing the global food demand and supply challenge towards 2050. Global Food Security, 3. 125–132.

5. World Investment Report 2018. Investment and New Industrial Policies. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf

6. Dynamics overview. LAND MATRIX. URL: http://www.landmatrix.org/en/get-the-idea/dynamics-overview/.

7. Top Ten Agribusiness Companies in the World. URL: https://www.tharawat-magazine.com/facts/top-ten-agribusiness-companies/#gs.sn0k0g

8. Technological Innovation for Agricultural Statistics. – International Rice Research Institute (IRRI). 2013. Rice Almanac. Los Banos. URL: http://books.irri.org/9789712203008_content.pdf.

9. Klasen S. and Reimers M. (2016). The Pros and Cons of Drones in Agriculture. Drone Guru. URL: http://www.droneguru.net/the-pros-and-cons-of-drones-inagriculture

10. Oficijnij sajt Prodovolchoyi ta silskogospodarskoyi organizaciyi OON. FAO. URL: http://www.fao.org

11. World Trade Statistical Review 2019. Highlights of world trade. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts2019chapter02_e.pdf

12. Challenges and opportunities of foreign investment in developing country agriculture for sustainable development. URL: http://www.fao.org/3/a-i4074e.pdf

ДАНІ ПРО АВТОРА

Біла Світлана Олексіївна, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу, заслужений економіст України.

Факультет міжнародних відносин (ФМІ). Національний авіаційний університет (НАУ), просп. Любомира Гузара 1 (просп. Космонавта Комарова 1), м. Київ, 03680, Україна.

e-mail: svbila_2012@ukr.net

orcid.org/0000-0003-3909-5054

Researcher ID: F-7237-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Белая Светлана Алексеевна, доктор наук государственного управления, профессор, профессор кафедры международных экономических отношений и бизнеса, заслуженный экономист Украины.

Факультет международных отношений (ФМО). Национальный авиационный университет (НАУ),

просп. Любомира Гузара 1 (просп. Космонавта Комарова 1), г. Киев, 03680, Украина.

e-mail: svbila_2012@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Bila Svitlana, Doctor of Public Administration, Professor, Professor of International Economic Relations and Business Department, Honored economist of Ukraine.

Faculty of International Relations (FIR). National Aviation University (NAU),

prosp. Liubomir Guzar 1 (prosp. Kosmonavta Komarova 1), Kyiv, 03680, Ukraine.

e-mail: svbila_2012@ukr.net

УДК 330.322:331.526:63 https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-45-21-32

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Ланченко Є. О.

Актуальність. *В економічному механізмі регулювання ринку праці в аграрній сфері велике значення має прогнозування й збалансування пропозиції і попиту на робочу силу залежно від обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та відповідне формування реальних інвестицій у створення робочих місць у галузі. Тому актуальним є напрям дослідження інвестиційних процесів і зайнятості населення в аграрній сфері.*

Постановка проблеми. *Інвестиційні процеси в сільському господарстві України мають забезпечувати відтворювальні процеси в галузі, поліпшення структури засобів виробництва й залучення*

© **Ланченко Є. О., 2020**

працівників у підприємства. Нині спостерігається стрімке скорочення робочої сили в аграрній сфері, проте альтернативних робочих місць на селі замало, що збільшує міграційні потоки в країні. Сучасним актуальним завданням держави є формування умов інвестування у створення робочих місць в аграрній сфері для забезпечення раціональної зайнятості населення й продовольчої безпеки країни тощо.

Предмет дослідження охоплює соціально-трудові аспекти інвестування в сільськогосподарське виробництво. Метою роботи є обґрунтування напрямів, термінів, обсягів і джерел інвестування у створення робочих місць в аграрній сфері. Методи проведення дослідження: абстрактно-логічний, системний підхід, балансовий, монографічний, статистико-економічний, економіко-математичний, розрахунково-конструктивний методи.

***Результати роботи:** обґрунтовано кількісні показники збільшення формальної зайнятості населення в аграрному й інших секторах економіки і відповідні прогностичні сценарії завдяки активізації інвестиційно-відтворювальних процесів у галузі; визначено напрями, обсяги, терміни, джерела інвестування у виробництво продукції в сільськогосподарських підприємствах і удосконалення механізму їх державної підтримки.*

***Галузь застосування результатів:** формування інвестиційної політики на макро-, мезо- й мікрорівнях економіки, процес розробки державних і місцевих програм сприяння зайнятості населення, аграрного й сільського розвитку.*

***Висновки:** активізація інвестування в трудомістке виробництво агропродовольчої продукції при залученні державних і приватних капітальних вкладень в галузь забезпечить раціональну зайнятість населення в аграрній сфері, сприятиме розвитку аграрних соціально-трудових відносин.*

***Ключові слова:** інвестиції, ринок праці, зайнятість населення, аграрна сфера, сільськогосподарське підприємство, державна підтримка.*

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЗДАНИЯ РАБОЧИХ МЕСТ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ

Ланченко Е. А.

***Актуальность.** В экономическом механизме регулирования рынка труда в аграрной сфере большое значение имеет прогнозирование и сбалансирование предложения и спроса на рабочую силу в зависимости от объемов производства сельскохозяйственной продукции и соответствующее формирование реальных инвестиций в создание рабочих мест в отрасли. Поэтому актуальным является направление исследования инвестиционных процессов и занятости населения в аграрной сфере.*

***Постановка проблемы.** Инвестиционные процессы в сельском хозяйстве Украины должны обеспечивать воспроизводственные процессы в отрасли, улучшение структуры средств производства и привлечения работников в предприятия. Сегодня наблюдается стремительное сокращение рабочей силы в аграрной сфере, однако альтернативных рабочих мест на селе недостаточно, что увеличивает миграционные потоки в стране. Современным актуальным заданием государства является формирование условий инвестирования в создание рабочих мест в аграрной сфере для обеспечения рациональной занятости населения и продовольственной безопасности страны и т. п.*

Предмет исследования охватывает социально-трудовые аспекты инвестирования в сельскохозяйственное производство. Целью работы является обоснование направлений, сроков, объемов и источников инвестирования в создание рабочих мест в аграрной сфере. Методы проведения исследования: абстрактно-логический, системный подход, балансовый, монографический, статистико-экономический, экономико-математический, расчетно-конструктивный методы.

***Результаты работы:** обоснованы количественные показатели увеличения формальной занятости населения в аграрном и других секторах экономики и соответствующих прогностических сценариев благодаря активизации инвестиционно-воспроизводственных процессов в отрасли; определены направления, сроки, объемы, источники инвестирования в производство продукции в сельскохозяйственных предприятиях и совершенствования механизма их государственной поддержки.*

***Область применения результатов:** формирование инвестиционной политики на макро-, мезо- и микроуровнях экономики, процесс разработки государственных и местных программ содействия занятости населения, аграрного и сельского развития.*

***Выводы:** активизация инвестирования в трудоемкое производство агропродовольственной продукции при привлечении государственных и частных капитальных вложений в отрасль обеспечит рациональную занятость населения в аграрной сфере, способствует развитию аграрных социально-трудовых отношений.*

***Ключевые слова:** инвестиции, рынок труда, занятость населения, аграрная сфера, сельскохозяйственное предприятие, государственная поддержка.*

INVESTMENT PROVIDING OF JOBS CREATION IN AGRARIAN SPHERE

Lanchenko Yevhenii

***Topicality.** In the economic mechanism of regulation of the labor market in the agrarian sphere is of great importance for forecasting and balancing supply and demand for labor, depending on the volume of agricultural production and the corresponding formation of real investment in job creation in the branch. Therefore, the direction of research of investment processes and employment of the population in the agricultural sphere is relevant.*

Formulation of the problem. *Investment processes in agriculture of Ukraine should provide reproductive processes in the branch, improve the structure of means of production and attract workers to enterprises. At present, there is a rapid reduction in labor force in the agrarian sphere, but there are not enough alternative jobs in the countryside, which increases migration flows in the country. The current urgent task of the state is to create conditions for investing in the creation of jobs in the agrarian sphere to ensure rational employment of the population and food security of the country, etc.*

The subject of research covers the social and labor aspects of investing in agricultural production. The purpose of the work is to substantiate the directions, terms, volumes and sources of investment in creating jobs in the agricultural sector. Methods of conducting research: abstract-logical, systematic approach, balance, monographic, statistical-economic, economic-mathematical, calculation-constructive methods.

Results of the work: *quantitative indicators of increase of formal employment of the population in the agrarian and other sectors of the economy and corresponding prognostic scenarios due to activation of investment and reproduction processes in the industry are substantiated; directions, volumes, terms, sources of investment in production of products in agricultural enterprises and improvement of the mechanism of their state support are determined.*

Practical implementation*: formation of investment policy at state, branch and enterprise levels of economy, process of development of state and local programs of promotion of employment of population, agrarian and rural development.*

Conclusions: *activation of investment in labor-intensive production of agricultural products while attracting public and private capital investments in the industry will ensure rational employment of the population in the agrarian sphere, will promote the development of agrarian social and labor relations.*

Key words: *investments, labor market, employment, agrarian sphere, agricultural enterprise, government support.*
JEL Classification: L23, J21, J43, J68, E62

Актуальність. Сегмент ринку праці в аграрній сфері є похідним від ринку агропродовольчої продукції та ринку капіталів, тому головне місце в організаційно-економічному механізмі регулювання ринку праці в аграрній сфері відведено прогнозуванню й збалансуванню пропозиції і попиту на робочу силу залежно від обсягів виробництва продукції та формуванню реальних інвестицій у створення робочих місць. Необхідно спрямовувати зусилля на виконання державних програм розвитку аграрного сектору економіки й сільських територій, сприяння зайнятості населення, соціально-економічного розвитку регіонів і ін. Так, у 2013 р. розпорядженням уряду України схвалено відповідну Стратегію розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. [1], якою сформовані відповідні цілі: гарантування продовольчої безпеки держави; сприяння розвитку сільських населених пунктів шляхом забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення рівня доходів; підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору; раціональне використання земель сільськогосподарського призначення тощо.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Обґрунтуванням напрямів і проведенням аналітичних розрахунків інвестиційного забезпечення створення робочих місць в економіці й зокрема його аграрному секторі займаються такі вчені: Л. О. Мармуль (створення спеціальних режимів інвестування і умов централізованих капіталовкладень на сільських територіях) [2], Ю. М. Маршавін (вплив обсягів інвестування на функціонування ринку праці й формування кількісно-якісного складу робочих місць) [3], В. П. Рябоконь, Ю. О. Лупенко і ін. (державна інвестиційна політика у виробничій і соціальній сферах на селі; обґрунтування нормативів формування основного капіталу для виробництва агропродукції) [4-5], І. С. Кравченко (політика створення в країні висококваліфікованих і конкурентних робочих місць) [6], Г. Т. Куліков (науково-практичні засади створення робочих місць, узагальнення вартісного підходу до їх оцінки в різних країнах світу) [7] тощо.

Вони сформували сукупність стратегічних напрямів і практичних заходів щодо інвестування й створення робочих місць в економіці та її аграрному секторі. Проте недостатньо дослідженими й обґрунтованими залишаються часові періоди, конкретні об’єкти й напрями, ресурсне забезпечення інвестування в галузі з урахуванням кон’юнктури ринку праці в аграрній сфері України.

Предмет дослідження охоплює науково-практичні засади інвестування у виробництво агропродовольчої продукції в сільськогосподарських підприємствах у контексті соціально-економічного розвитку сільських територій.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів, термінів, обсягів і джерел інвестування у створення робочих місць в аграрній сфері.

Завдання дослідження: 1) проаналізувати поточний стан на ринку праці в аграрній сфері; 2) визначити напрями інвестування у виробництво сільськогосподарської продукції; 3) установити вартість створення одного робочого місця, обсяги, терміни й ресурсне забезпечення інвестування в галузь.

Методи: абстрактно-логічний (формулювання умовиводів, висновків, узагальнень), системний підхід (обґрунтування інвестиційної політики в аграрній сфері для забезпечення розвитку сільських територій), балансовий (визначення пропозиції робочої сили в аграрному й інших секторах економіки), монографічний (вивчення досвіду інвестування у створення робочих місць за кордоном), статистико-економічний (ряди динаміки, індекси тощо), економіко-математичний (кластерний аналіз інвестування й розвитку соціально-трудових відносин у галузі), розрахунково-конструктивний (прогнозування інвестиційних процесів, напрямів, обсягів і джерел інвестицій в аграрному секторі економіки) методи.

Постановка проблеми. Активізація інвестиційної діяльності в сільському господарстві України має неабияке значення для відтворювальних процесів у галузі, поліпшення структури засобів

сільськогосподарського виробництва, збільшення робочих місць на селі. Незадовільна ситуація склалась зі сферою прикладання праці – спостерігається стрімке скорочення робочої сили в аграрній галузі, проте альтернативних робочих місць на селі не створено, що збільшує міграційні потоки в напрямі із села в місто або інші країни світу. Таким чином, актуальним є завдання держави забезпечити умови інвестування у створення робочих місць у галузі для зменшення трудової еміграції населення України, доведення до завершення адміністративно-територіальної реформи тощо.

Результати дослідження. Для поліпшення кон'юнктури ринку праці й формування соціального капіталу на селі потрібно забезпечити зайнятість і соціальний захист сільського населення чисельністю 938,7 тис. осіб, а також міського – 936,3 тис. осіб станом на початок 2020 р., що разом становить 1875 тис. осіб (табл. 1, прогнозовані дані сформовані на основі середньорічних темпів зміни показників у % за 2014-2018 рр.).

Таблиця 1. Потреба в додатковій зайнятості населення України (незабезпечена пропозиція робочої сили на ринку праці), тис. осіб

Показник	Рік					Прогноз
	2014[1]	2015	2016	2017	2018	2019 р.
Сільське населення, яке не забезпечене роботою та соціальним страхуванням (розрахунково), тис. осіб – усього	1127,5	924,7	941,1	996,0	968,3	938,7
У т.ч. безробітне сільське населення[2]	293,2	277,7	292,8	298,2	264,5	258,3
самозайняті (СДГ, ОСГ)	797,3	616,2	622,8	672,6	668,2	644,3
безкоштовно працюючі члени сім'ї	37,0	30,8	25,5	25,2	35,6	36,1
Міське населення, яке не забезпечене роботою та соціальним страхуванням (розрахунково), тис. осіб – усього	1174,8	960,8	967,4	1024,8	967,3	936,3
У т.ч. безробітне міське населення[2]	726,6	624,2	635,6	652,8	569,7	538,0
самозайняті (домогосподарства)	431,0	334,5	324,7	364,9	384,1	376,7
безкоштовно працюючі члени сім'ї	17,2	2,1	7,1	7,1	13,5	21,6
Загальна потреба в робочих місцях в Україні, тис. од.	2302,3	1885,5	1908,5	2020,8	1935,6	1875,0

[1] Тут і далі в таблицях і на рисунках дані за 2014-2018 рр. подані без урахування АР Крим і ОРДЛО.
[2] Потреба в забезпеченні частини безробітного населення, ураховуючи орієнтир – нижню межу рівня безробіття 4-5 % у високорозвинених країнах Європи.
Складено й розраховано за даними Держстату України [8].

Серед сільського населення, яке можна й потрібно залучити до формальної трудової або підприємницької діяльності в аграрній сфері, розрахунково налічується 938,7 тис. осіб. З них 644,3 тис. осіб (68,6 %) – селяни, які переважно зайняті в ОСГ і ведуть натуральне або малотоварне виробництво продукції, 258,3 (27,5 %) – безробітне сільське населення за методологією МОП та 36,1 тис. осіб (3,9 %) – безкоштовно працюючі члени сім'ї. Поетапність збільшення раціональної зайнятості сільського населення у формальному секторі аграрної економіки та інших галузях економіки полягає в їх ранжуванні за нагальністю потреби в робочих місцях, можливістю формування інвестиційного капіталу, акумулювання фінансових ресурсів державного бюджету для підтримки розвитку соціально-трудових відносин в аграрному секторі економіки тощо (табл. 2).

Таблиця 2. Поетапне створення робочих місць в аграрному й інших секторах економіки (черговість), тис. осіб

Показник	Розрахунково[1]
Потреба створення додаткових робочих місць для сільського населення, тис. од.	938,7
У т.ч. у порядку черговості (нагальної потреби) для: зареєстрованих безробітних у службі зайнятості	122,8
незареєстрованих безробітних у службі зайнятості	135,5
населення, яке працює в інших країнах світу за вахтовим методом (термін роботи до 1 року)	288,2
населення, яке працює в інших країнах світу більше 1 року	392,2
Потреба створення робочих місць для міського населення, тис. од.	936,3
У т.ч. у порядку черговості (нагальної потреби) для: зареєстрованих безробітних у службі зайнятості	143,4
незареєстрованих безробітних у службі зайнятості	394,6
населення, яке працює в інших країнах світу за вахтовим методом (короткий термін роботи до 1 року)	50,2
населення, яке працює в інших країнах світу більше 1 року	348,1
Потреба створення робочих місць в Україні, тис. од.	1875,0

[1] Прогнозні й середньорічні дані.
Складено й розраховано за даними Держстату України [8].

У короткостроковому періоді потрібно залучити до трудової діяльності 258,3 тис. безробітного сільського населення; середньостроковому – 288,2 тис. та довгостроковому – 392,2 тис. селян. У регіональному розрізі черговість створення робочих місць необхідно забезпечити залежно від показників зареєстрованого безробіття сільського населення і можливості формування ланцюгів доданої вартості в інших галузях, що забезпечить економію бюджетних коштів на виплату допомоги по безробіттю та комунальних субсидій. Потрібно поетапно реалізувати практичні заходи збільшення кількості працівників сільськогосподарських підприємств у трудомістких видах виробництва, ураховуючи пропозицію робочої сили на ринку праці й економічний потенціал сільських територій, потенційний внутрішній попит на продовольчу продукцію (яловичина, свинина, молоко, плоди) для забезпечення раціонального харчування населення України та формування експортних поставок. Це цілком реально, адже еластичність попиту на ринку праці в сільському господарстві за 2014-2018 рр. становить лише 0,054.

На кінець 2018 р. в Україні обсяг капітального інвестування становив 578,7 млрд грн, що у 2,6 раза більше, ніж 4 роки тому назад. Із загальної суми інвестицій у сільське господарство вкладено 65,1 млрд грн, або 11,2 % усіх інвестицій в економіку. Крім 2018 р. ця питома вага мала тенденцію до збільшення, що свідчить про інвестиційну привабливість галузі. У сільськогосподарських підприємствах простежується позитивна тенденція введення в дію нових основних засобів і збільшується їх вартість. В аналізованому періоді 2014-2018 рр. вона збільшилася в 2,3 раза, тоді як капітальні інвестиції – 3,5 раза. Питома вага основних засобів сільськогосподарських підприємств у галузевій структурі має тенденцію до збільшення і на кінець 2018 р. становила лише 4,2 %. Простежується погіршення матеріально-технічної бази підприємств унаслідок малої кількості активної частини основних засобів – техніки, енерго- й автоматичних установок тощо. Ще у 2000 р. налічувалося 318,9 тис. тракторів і 65,2 тис. зернозбиральних комбайнів, а сьогодні цієї та іншої техніки залишилося в 2-3 рази менше.

Чисельність поголів'я худоби, зокрема ВРХ і свиней, має чітку тенденцію до зменшення (довідково: у 2000 р. у підприємствах було 5 млн гол. ВРХ, з них 1,9 млн гол. корів). Це свідчить про спеціалізацію середньо- й великотоварних підприємств переважно на виробництві рослинницької продукції, що зумовлює сезонність і плинність кадрів, зменшення працівників. Натомість сільське населення, яке залишилось без формальних робочих місць, господарює на невеликих площах, виробляє продукцію для себе та частково на продаж. У господарствах населення у 2018 р. налічується вже більше тракторів (у 1,9 раза), поголів'я ВРХ (у 1,9), корів (у 3,1 раза), ніж у сільськогосподарських підприємствах [8].

У тваринництві простежується звужене відтворення основних засобів. Зменшується поголів'я худоби у формальному секторі аграрної економіки, що вплинуло на зменшення чисельності працівників у галузі та концентрацію виробництва тваринницької продукції в сільських домогосподарствах. Більша частина капітальних інвестицій у 2014-2018 рр. була направлена на закупівлю машин і обладнання (більше 64-77 %), проте на будівництво й перебудову будівель, зокрема тваринницьких комплексів, питома вага капітальних вкладень становила в останні роки менше 20 % (табл. 3).

Таблиця 3. Капітальні інвестиції в сільськогосподарських підприємствах України та їх структура, тис. осіб

Показник	Рік					2018/ 2014, %
	2014	2015	2016	2017	2018	
Капітальні інвестиції, млн грн – усього[1]	18582,4	29798,5	50319,6	64084,1	66576,3	358,3
У т.ч.: капітальні інвестиції в нематеріальні активи	75,5	179,0	271,4	608,2	1322,9	1752,2
капітальні інвестиції в матеріальні активи	18506,9	29619,5	50048,2	63475,9	65253,4	352,6
З них, %: у землю	0,5	0,2	0,2	0,2	0,3	-0,2 в.п.
у машини та обладнання	64,4	67,1	76,4	77,1	69,7	+5,3 в.п.
в існуючі будівлі та споруди	1,8	3,3	1,1	0,6	3,3	+1,5 в.п.
у будівництво та перебудову будівель	22,3	19,5	15,3	15,6	19,1	-3,2 в.п.
Капітальне будівництво, млн грн	4460,2	6753,2	8207,9	10283,1	14616,8	527,4

[1] Потреба в забезпеченні частини безробітного населення, ураховуючи орієнтир – нижню межу рівня безробіття 4-5 % у високорозвинених країнах Європи.

Складено й розраховано за даними Держстату України [8].

У сільськогосподарських підприємствах нині сконцентровано технологічно складні виробництва, які вимагають меншої участі робочої сили й великих посівних площ: вирощування зернових культур, соняшнику, цукрових буряків, птахівництво, меншою мірою – свинарство та скотарство, а господарства населення виробляють більш трудомістку продукцію: молоко, м'ясо, плоди і ягоди, овочі, картоплю тощо. Такий стан справ вимагає залучення бюджетних коштів, вітчизняного та іноземного приватного капіталу в аграрний сектор економіки, застосування прямих і опосередкованих важелів державного регулювання розвитку сільського господарства тощо. У загальній сумі інвестицій у галузі у 2018 р. частка коштів державного й місцевого бюджету становила лише 0,2 %, або 116,5 млн грн, приватні інвестиції – 56438,3 млн грн, або 86,7 %, кредити й позики – 8377,4 млн грн, або 12,9 % [8].

Л.О. Мармуль стверджує про необхідність розширення й переорієнтації галузевого принципу управління сільськими територіями (аграрна політика) до інтегрованого територіально-галузевого, що надає можливість розглядати сільські території як просторові утворення, які мають великий виробничо-економічний, трудовий, соціальний і еколого-ресурсний потенціал. Сукупність інструментів регулювання розвитку сільських територій має виходити із стратегічних завдань забезпечення продовольчої безпеки, відтворення сільського населення, ресурсів агровиробництва. Із цією метою вагоме значення має регулювання міжбюджетних відносин; створення спеціальних режимів інвестування, умов централізованих капіталовкладень; розвиток державно-приватного партнерства [2].

Прямі іноземні інвестиції надходять в усі сектори економіки України, але їхній розподіл виявився нерівномірним у часі й просторі. У 2014-2018 р. питома вага іноземних інвестицій у сільське господарство становила до 2 % [8]. Це свідчить про відсутність впливу міжнародного руху капіталів та можливості їх залучення у вітчизняну аграрну економіку. Тому потрібно відшукати резерви збільшення внутрішнього інвестування в аграрну економіку України.

У масштабах країни про прямо пропорційний вплив обсягів інвестування на рівень зайнятості підтверджується результатами досліджень Ю.М. Маршавіна. Він обґрунтував три рівні впливу інвестицій на функціонування ринку праці. На першому рівні інвестиції формують кількісний і якісний склад робочих місць у будівництві, у підприємствах і в галузях, що виробляють засоби виробництва. Другий рівень взаємодії інвестицій та зайнятості полягає у формуванні нових робочих місць, що створюються на етапі інвестиційного впливу першого рівня, та модернізації діючих. На третьому рівні інвестиції, спричиняючи структурні зрушення в складових макроекономічної системи, сприяють розвитку високорентабельних галузей і підприємств [3].

У сільському господарстві простежується тенденція значної диференціації форм господарювання, а саме відбувається концентрація виробництва у великих агрохолдингових компаніях на значних площах сільськогосподарських угідь, а виробництво трудомісткої аграрної продукції – у сільських домогосподарствах, зменшується виробництво в середньотоварних підприємствах. Проте в статистичному обліку зазначених агрохолдингів не зафіксовано, оскільки холдингова (материнська) компанія може володіти відповідною часткою майна в різних сільськогосподарських підприємствах, які згідно з обліком можуть потрапляти в різні категорії: великі, середні, малі та мікропідприємства.

Так, активніше капітальне інвестування простежується в середніх і малих підприємствах у 2018 р. (табл. 4).

Таблиця 4. Питома вага економічних показників сільськогосподарських підприємств, %

Показник	Питома вага			
	у ВВП с/г	у ВДВ с/г	у загальній кількості найманих працівників с/г	у капітальних інвестиціях с/г
Великі підприємства	10,3	2,8	5,8	11,7
Середні підприємства	50,7	50,7	57,5	50,7
Малі підприємства	25,4	29,2	21,7	28,3
Мікропідприємства	13,6	17,3	15,0	9,3
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Складено й розраховано за даними Держстату України.

Відстають у даному випадку мікропідприємства, які представлені переважно фермерськими господарствами, оскільки наймаючи 15 % робочої сили в галузі тут капітальне інвестування в будівництво виробничих приміщень спрямовується лише 9,3 % інвестицій в галузі. Тому для збільшення кількості фермерських господарств і формально зайнятих в аграрному секторі економіки потрібно сприяти розвитку кооперативного руху на селі. Адже тут простежуються негативні настрої в громадах щодо подальшого розвитку великотоварних сільськогосподарських підприємств, оскільки їх власники переслідують досягнення високих економічних результатів, зменшення податкового тягаря, а соціально-трудові питання, більшою мірою, залишаються поза увагою.

У сільському господарстві України протягом останнього десятиліття простежується тенденція збільшення інвестицій, проте соціально-трудові проблеми розвитку галузі залишаються не вирішеними. У зв'язку з інтенсифікацією, впровадженням інновацій і поліпшенням техніко-технологічного оснащення будь-якого виробництва постає проблема «заміщення праці капіталом». Однак у силу консервативних і традиційних особливостей розвитку трудомістких видів сільськогосподарської діяльності – скотарства, свинарства й плодівництва, де автоматизація, електрифікація і механізація технологічних процесів вже досягли високого рівня, а багато трудових прийомів важко піддаються зазначеним процесам, така проблема є менш загрозливою в забезпеченні раціональної зайнятості в галузі.

Учені Інституту аграрної економіки зазначають про такі напрями державної інвестиційної політики, як розвиток об'єктів соціальної інфраструктури сільських поселень, створення робочих місць у виробничій і соціальній сферах села. Державі слід вести активну роботу у сфері зайнятості дієздатного населення, дбати про реалізацію регіональних програм зайнятості сільського населення, заходів розвитку підприємництва на селі, регулювання соціально-трудових відносин.

Важливим перспективним напрямом розвитку сільських територій має стати створення агломерацій як об'єднання в одне ціле населених пунктів, пов'язаних між собою інтенсивними господарськими, трудовими,

організаційно-технологічними й культурно-побутовими зв'язками. Агропромислово-соціальні агломераційні формування відображають територіальну концентрацію аграрного й промислового виробництва, спрямовану на розташування виробничо-технологічних, житлово-побутових, адміністративно-культурних, освітянсько-оздоровчих секторів суспільного життя в межах існуючих нині сільських територій [4, с. 18-35].

Сільські домогосподарства не зареєстровані як платники внесків у позабюджетні соціальні фонди. А тому не мають право на більшість видів соціальних гарантій і належне пенсійне забезпечення в майбутньому. Тому позитивним кроком у 2018 р. є нормативне забезпечення створення сімейних фермерських господарств, якими переважно мають стати сільські домогосподарства, що господарюють на площі сільськогосподарських угідь до 20 га. Державна підтримка інвестування в аграрному секторі економіки має забезпечити створення робочих місць і призупинити трудову еміграцію з України.

І. С. Кравченко стверджує, що найуразливішим місцем українського ринку праці є триваючий відтік кваліфікованої робочої сили. Якщо не вживати певних кроків, потік висококваліфікованих емігрантів з України збільшиться. Разом з тим, може різко збільшитися потік менш кваліфікованих мігрантів з Азії та Африки. З упровадженням нової міграційної політики про справедливий розподіл біженців по всіх країнах Європи Україна може отримати свою «частку» мігрантів, якщо темпи еміграції в країні не будуть істотно знижені. З підписанням Договорів про асоціацію та зону вільної торгівлі українське керівництво має успадкувати політику створення в країні висококваліфікованих і конкурентних робочих місць. Не потрібно створювати прості, звичайні робочі місця. Це марна трата ресурсів. Створювані нові робочі місця повинні бути конкурентними порівняно з європейськими [6].

За інформацією Мінагрополітики (у вересні 2019 р. приєднано до Мінекономіки), у 2018 р. у регіонах тривала підготовка та впровадження 393 інвестиційних проєктів в АПК загальною вартістю майже 41 млрд грн. Серед усього переліку 89 проєктів (22,6 %) спрямовується на розвиток скотарства, 45 (11,5) – свинарства, 26 (6,6) – птахівництва, 22 проєкти (5,6 %) – плодівництва. Цього, на жаль, недостатньо для наповнення відповідною агропродовольчою продукцією внутрішнього ринку й забезпечення оптимального раціону харчування населення країни. Інвестиційні проєкти мають інноваційний характер. Основним джерелом фінансування залишаються власні кошти підприємств – 75,4 %. Соціальний ефект – створення орієнтовно 17-19 тис. робочих місць. Тобто на створення 1 робочого місця потрібно в середньому 2277,8 тис. грн інвестиційних ресурсів.

Г. Т. Куліков, узагальнив вартісний підхід до оцінки створення нових робочих місць. Установлено тенденцію збільшення вартості створення одного робочого місця в Україні, що свідчить про необхідність збільшення обсягів інвестицій. Вона є різною залежно від країни, регіону та виду економічної діяльності. У Великобританії середня вартість створення одного робочого місця становить 33 тис. фунтів (по валютному курсу 2019 р. – 1039,5 тис. грн), у США – 44,3 тис. дол. США (1107,5 тис. грн). Вартість створення робочого місця в Україні, не пов'язаного зі складним технологічним процесом, оцінюється близько 200 тис. грн, у аграрній сфері (за експертною оцінкою) – 170 тис. грн (дані за 2013 р., по валютному курсу 2019 р. – 531,3 тис. грн). Велике значення для створення робочих місць має підвищення сукупного попиту, протекціоністські заходи держави, інфраструктурні проєкти тощо. Економічну політику слід спрямовувати на надання фінансової допомоги галузям, які перебувають у стані занепаду й мають експортне значення [7].

Ми поділяємо думку вченого стосовно необхідності оцінки вартості робочого місця з прийнятними умовами праці й формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки, що має важливе соціальне значення і формує експортний потенціал країни. Користуючись нормативними матеріалами щодо формування основного капіталу для виробництва агропродукції [5], для додаткового виробництва продукції скотарства, свинарства, плодівництва й створення робочих місць у галузі, за нашими розрахунками, потрібно 185,4 млрд грн, або 188 тис. грн на 1 робоче місце. У 2018 р. вартість основних засобів на 1 працівника в сільськогосподарських підприємствах становила 850,4 тис. грн [8], що також може слугувати вартісним орієнтиром створення 1 робочого місця в галузі.

Ураховуючи вищезазначене, розраховано середню вартість створення 1 робочого місця в аграрному секторі економіки, яка становить 999,1 тис. грн. Тоді для забезпечення додаткової раціональної зайнятості в сільськогосподарських підприємствах 938,7 тис. осіб потрібно 937,8 млрд грн інвестиційних ресурсів. Завдяки збільшенню раціональної зайнятості у формальному секторі аграрної економіки держава щороку може додатково отримати фінансових ресурсів 160,6 млрд грн (податки й збори, економія по виплатах допомоги по безробіттю та комунальних субсидій).

Якщо, наприклад, на паритетних засадах 100 млрд грн капітальних вкладень з трьох джерел: державного бюджету, місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад, приватних інвестицій щорічно направляти на реалізацію активної політики зайнятості у створення робочих місць у скотарстві, свинарстві й плодівництві, то в перспективі гіпотетично можна досягнути раціональної зайнятості в аграрному й інших секторах економіки. Таким чином можна забезпечити внутрішнє виробництво оптимального обсягу й структури агропродовольчої продукції і/або збільшити експортні можливості галузі. За розрахунками, 937,8 млрд грн інвестицій у результаті мультиплікативного ефекту забезпечить надходження в зведений бюджет країни щороку 160,6 млрд грн. Таким чином, гіпотетично термін окупності інвестицій в аграрний сектор економіки держави й громад, не враховуючи зміну вартості грошей у часі, становитиме до 4 років: (937,8 * 2 / 3) / 160,6.

Для збільшення кількості фермерських господарств як перспективного напряму вирішення соціально-трудових проблем в аграрній економіці й розвитку сільських територій потрібно через Укрдержфонд їх підтримки та об'єднаним територіальним громадам збільшувати підтримку на довгостроковий період на поворотній (частково

поворотній) основі та через апробований ефективний механізм часткової (повної) компенсації відсотків по довгострокових кредитах банків за таких умов: функціонування протягом 10 років зі щорічним обсягом виробництва продукції – 0,5-2 млн грн на 1 працівника фермерського господарства у 2020-2029 рр. тощо.

У випадку впровадження даної інвестиційної стратегії аграрного сектору економіки у 2020 р. поетапно цей процес може мати такі сценарії (табл. 5).

Таблиця 5. Сценарії реалізації активної політики зайнятості населення в аграрному секторі економіки

Категорія потенційних працівників у с/г	Необхідна кількість (черговість) створення робочих місць у с/г, тис. од.	Необхідна сума інвестиційних ресурсів, млрд грн	Сценарій інвестування, роки	
			Оптимістичний (однакові частки держави й приватного сектору в інвестиційному портфелі)	Песимістичний (приватні інвестиції, частка держави мінімальна в інвестиційному портфелі)
Безробітне сільське населення, яке зареєстроване в службі зайнятості	122,8[1]	122,7	2020-2021	2020-2022
Безробітне сільське населення, яке незареєстроване в службі зайнятості	135,51	135,4	2021-2022	2022-2025
Сільське населення, яке працює як самозайняте в СДГ, у інших країнах (термін роботи до 1 року)	288,2[2]	287,9	2022-2025	2025-2030
Сільське населення, яке працює в інших країнах більше 1 року	392,2[2]	391,8	2025-2029	2030-2038
Разом	938,7	937,8	2020-2029	2020-2038

[1] Прогнозне значення показника.
[2] Середньорічне значення показника за період 2015-2017 рр.
Розроблено автором.

У такому випадку потрібно першочергово направляти зусилля всіх сторін аграрних соціально-трудових відносин усіх рівнів їх регулювання на реконструкцію і збільшення потужностей тваринницьких комплексів, зокрема в скотарстві й свинарстві, розширювати площі сільськогосподарських угідь для виробництва плодів і ягід. У зв'язку з тим, що виробництво вищезазначеної продукції менш рентабельне порівняно з іншими напрямами агробізнесу, то тут варто збільшувати присутність державного сектору аграрної економіки.

За нашими розрахунками, потенційна можливість збільшення робочих місць у сільському господарстві становить 986,2 тис. од., що майже тотожно можливому збільшенню кількості працівників у галузі при рівні безробіття за методологією МОП 4 %, – 938,7 тис. осіб. Ураховуючи розрахований коефіцієнт співвідношення кількості працівників сільського господарства до працівників інших галузей у 2014-2018 рр. (1,336), прогнозуються наступні сценарії забезпечення раціональної зайнятості в аграрній сфері (табл. 6).

Таблиця 6. Прогнозування додаткової раціональної зайнятості населення України за активної інвестиційної і соціальної політик (2020-2029 рр.)

Вид економічної діяльності	Потенційна можливість створення робочих місць, тис. од.	Сценарій збільшення зайнятості, тис. осіб			
		Оптимістичний	Реалістичний	Песимістичний	«Аграрна криза»
Сільське господарство	986,2	938,7	258,3	122,8	-113,0
Харчова й переробна промисловість	687,4	654,3	180,0	85,6	-78,8
Інші галузі економіки	630,2	599,8	165,1	78,5	-72,2
Разом	2303,8	2192,8	603,4	286,9	-264,0

Розроблено автором.

У випадку активізації інвестиційно-відтворювальних процесів у галузі можна досягнути результатів збільшення раціональної зайнятості населення відповідно до оптимістичного сценарію. Гіпотетично при збільшенні споживчого попиту з-за кордону на агропродовольчу продукцію (збільшення експорту) та розширення площ органічного землеробства можна вирішити внутрішні проблеми зайнятості як у сільській

місцевості, так і міських поселеннях. Розвиток горизонтальної і вертикальної агропромислової інтеграції в сільських громадах покликаний забезпечити привабливими робочими місцями (належні умови й змістовність праці, режими праці й відпочинку, заробітна плата тощо).

При нестачі державних капітальних вкладень і підтримки малих і середніх форм агробізнесу, але активній агропромисловій інтеграції більш ймовірним є сценарій, що забезпечить диверсифікацію сільської економіки та продовження ланцюгів і збільшення обсягів доданої вартості в межах об'єднаних територіальних громад. Робочими місцями в сільському господарстві будуть забезпечені 258,3 тис. осіб, у харчовій і переробній промисловості на селі – 180, інших галузях економіки – 165,1 тис. осіб сільського населення тощо. Разом 603,4 тис. осіб, що практично відповідає таким категоріям сільського населення, яке в першу чергу потребує роботи: безробітне й трудові мігранти за кордон до 1 року.

У період 2020-2029 рр. реалістичний сценарій інвестування (рис. 1) можна формалізувати таким чином:

$$усг=549,7+1,001x; \quad (1)$$

$$уе=14908,3+1,001x+0,698x+0,640x, \quad (2)$$

де ***усг***, ***уе*** – кількість працівників і підприємців (платників ЄСВ), відповідно, у сільському господарстві й економіці в цілому, тис. осіб; ***x*** – капітальні інвестиції в трудомістке виробництво агропродовольчої продукції, млн грн; 1,001, 0,698, 0,640 – розрахункові коефіцієнти збільшення кількості робочих місць, відповідно, у сільському господарстві, харчовій і переробній промисловостях, інших галузях;

$$yt=549,7+25,8t; \quad (3)$$

де ***yt*** – кількість працівників і підприємців (платників ЄСВ) у сільському господарстві, тис. осіб; ***t*** – 1, 2, …, 10 рік у період 2020-2029 рр., рік.

Песимістичний сценарій передбачає забезпечення офіційною роботою в сільському господарстві додатково 122,8 тис. осіб сільського населення (відповідає показнику зареєстрованого безробіття), а також у харчовій і переробній промисловостях – 85,6 тис. осіб. Якщо не проводити заходів активної політики зайнятості сільського населення, то матимемо сценарій «аграрна криза». Ураховуючи темп зменшення кількості працівників і підприємців у сільському господарстві (у %) за 2014-2018 рр., то до кінця 2029 р. їх чисельність становитиме 436,7 тис. осіб.

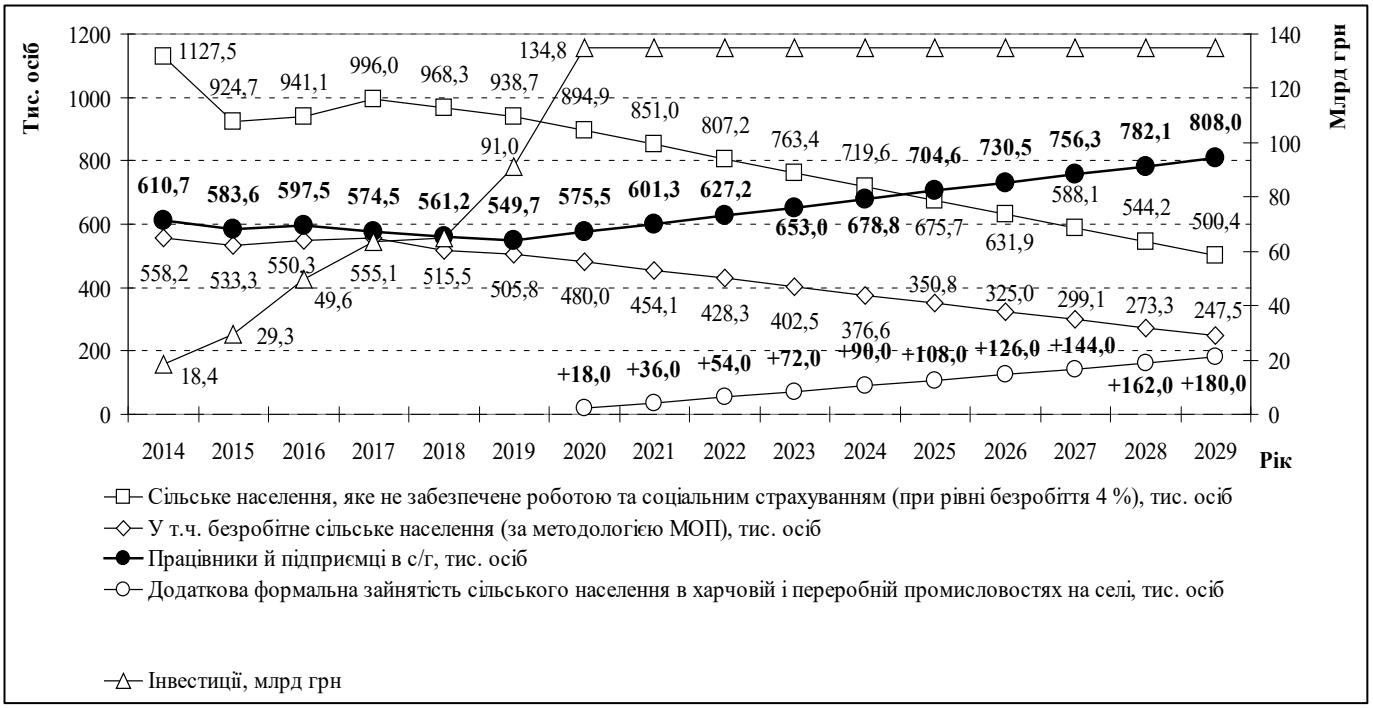

Рисунок 1. Реалістичний сценарій інвестування у створення робочих місць в аграрному секторі економіки
Розроблено автором.

Проведений кластерний аналіз інвестування й показників розвитку соціально-трудових відносин в аграрному секторі економіки в областях України дозволив обґрунтувати напрями регіональної та інвестиційної політик України. Так, у результаті ієрархічного кластерного аналізу та за допомогою інструмента К-середніх у програмі StatSoft Statistica 12 визначено 2 кластери (рис. 2):

- кластер 1 (15 областей): Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська області.

- кластер 2 (9 областей): Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, І.-Франківська, Київська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська області.

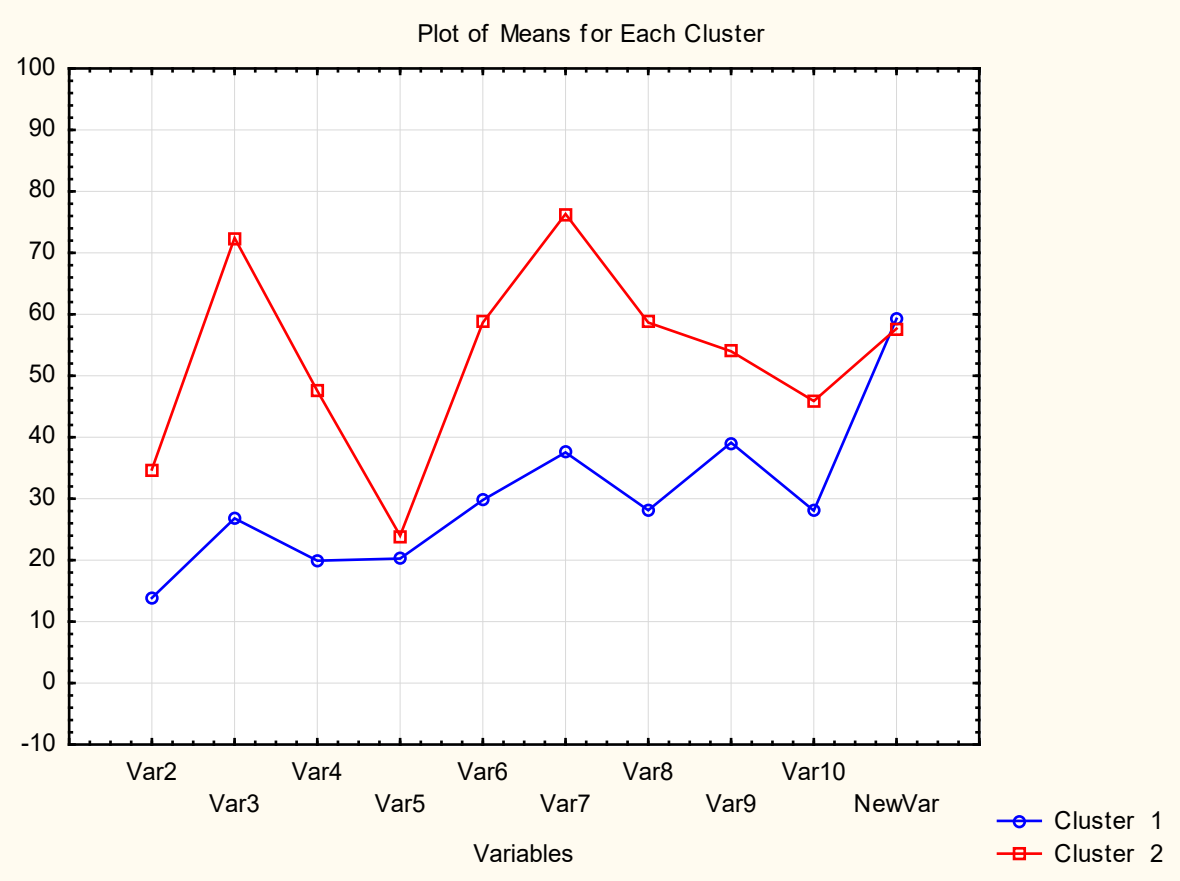

Умовні позначення стандартизованих (нормованих) показників:
Var2 – інвестиції, грн/га;
Var3 – % тваринницької продукції у валовому виробництві;
Var4 – внесено міндобрив на 1 га, кг;
Var5 – % працівників серед зайнятих у с/г;
Var6 – заробітна плата, грн;
Var7 – продуктивність праці 1 працівника с/г, тис. грн;
Var8 – виробництво продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн;
Var9 – споживання м'яса на 1 особу в рік, кг;
Var10 – споживання плодів на 1 особу в рік, кг;
NewVar – природний приріст сільського населення на 1000 осіб, осіб.

Рисунок 2. Кластери інвестування й розвитку соціально-трудових відносин в аграрному секторі економіки
Розроблено автором за допомогою програми Statistica 12.

До кластеру 2 увійшли регіони з кращими показниками інвестування й розвитку соціально-трудових відносин в аграрному секторі економіки. Особливо слід відмітити про позитивний вплив інвестування на розвиток трудомісткого виробництва продукції (тваринництво), інтенсифікацію землеробства й показники ефективності використання трудових (продуктивність праці) і земельних ресурсів (виробництво продукції на 100 га) у сільськогосподарських підприємствах, оплату праці й поліпшення харчового раціону населення у відповідних областях.

В областях кластеру 2 варто поширювати передовий та інноваційний досвід ведення агробізнесу на трудомісткій основі, розробляти та впроваджувати соціальні програми для молодих працівників і їх сімей, щоб поліпшити показники природного руху сільського населення й забезпечити завершення адміністративно-територіальної реформи, пов'язаної з розвитком об'єднаних територіальних громад.

Таким чином, в областях, що увійшли до кластеру 1, потрібно зміщувати акцент в регіональній і інвестиційній політиці на стимулювання розвитку тваринницьких комплексів у сільськогосподарських підприємствах, зокрема у фермерських господарствах. У рослинництві очевидним є напрям інтенсифікації плодівництва й виноградарства, розвиток овочівництва закритого ґрунту в південних областях країни та Закарпатській області, збільшення площ багаторічних насаджень тощо. Такі практичні заходи, у свою чергу, зумовлять додаткове залучення робочої сили в галузь, активізацію агропідприємництва в регіонах і розвиток сільських громад тощо.

Висновки. Пропозиції поліпшення соціально-трудових засад інвестиційно-відтворювальних процесів в аграрному секторі економіки цілком відповідають основним цілям державної підтримки галузі, що задекларовані в законопроєкті «Про стимулювання розвитку АПК України» [1]: забезпечення продовольчої

безпеки та створення умов для конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку; забезпечення прогнозованості розвитку аграрного сектору економіки; пріоритетний розвиток виробництва та реалізація експортного потенціалу продукції з високою доданою вартістю; пріоритетний доступ малих сільськогосподарських виробників до державної підтримки; раціональне використання земель сільськогосподарського призначення тощо.

У даний законопроєкт та інші нормативні акти пропонується внести доповнення щодо пріоритетного надання державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції з урахуванням кількості безробітних по областях, нормативів землезабезпеченості, поголів'я худоби, площі багаторічних плодових насаджень, а також капітального інвестування у фермерські господарства і державні сільськогосподарські підприємства тощо.

Список використаних джерел

1. Законодавство України. Вебсторінка. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws.

2. Мармуль Л. О. Методичні підходи до розвитку сільських територій на засадах децентралізації. Економіка АПК. 2018. № 4. С. 80-86.

3. Маршавін Ю. М. Економічні та інституційні засади регулювання ринку праці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н. К., 2013. 39 с.

4. Рябоконь В. П., Рарок Л. М. Тенденції розвитку соціальної інфраструктури сільських територій: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 216 с.

5. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Пугачов М. І. та ін. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 600 с.

6. Кравченко І. С. Ринки праці ЄС та України: особливості взаємодії у світлі підписання договору про асоціацію. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2015. № 2. С. 43-51.

7. Куліков Г. Т. Створення високопродуктивних робочих місць як чинник економічного зростання. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 21/1. С. 116-123.

8. Статистична інформація, експрес-випуски, офіційні публікації. Вебсторінка Держстату України. URL: http://ukrstat.gov.ua.

References

1. Zakonodavstvo Ukrainy [legislation of Ukraine] URL: http://ukrstat.gov.ua.

2. Marmul, L. O. (2018). Metodychni pidkhody do rozvytku silskykh terytorii na zasadakh detsentralizatsii [Methodical approaches to rural development based on decentralization principles]. Ekonomika APK, 4. 80-86.

3. Marshavin, Yu. M. (2013). Economic and institutional principles of labor market regulation in Ukraine [Dissertation abstracts]. URL: http://nbuv.gov.ua.

4. Riabokon, V. P. & Rarok, L. M. (2018). Tendentsii rozvytku sotsialnoi infrastruktury silskykh terytorii: monohrafiia [Trends in the development of social infrastructure in rural areas]. Kyiv: NNTs «IAE», 216 p.

5. Lupenko, Yu. O., Zakharchuk, O. V., Puhachov, M. I. ta in. (2018). Dovidnyk ekonomista silskohospodarskoho pidpryiemstva [Directory of an economist of an agricultural enterprise]. Kyiv: NNTs «IAE», 600 p.

6. Kravchenko, I. S. (2015). Rynky pratsi YeS ta Ukrainy: osoblyvosti vzaiemodii u svitli pidpysannia dohovoru pro asotsiatsiiu [EU and Ukraine labor markets: the features of interaction in the context of the association agreement]. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka, 2. 43-51.

7. Kulikov, H. T. (2013). Stvorennia vysokoproduktyvnykh robochykh mists yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia [Creating high-performing jobs as a driver of economic growth]. Ekonomichnyi visnyk universytetu, 21/1. 116-123.

8. Statystychna informatsiia, ekspres-vypusky, ofitsiini publikatsii [Statistical information, express releases, official publications]. URL: http://ukrstat.gov.ua.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Ланченко Євгеній Олександрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки праці та соціального розвитку

Національний університет біоресурсів і природокористування України

вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна

e-mail: lanchenko@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Ланченко Евгений Александрович, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики труда и социального развития

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ул. Героев Обороны, 15, г. Киев, 03041, Украина

e-mail: lanchenko@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Lanchenko Yevhenii, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor, Associate Professor of Department of Labour Economics and Social Development

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15, Heroyiv Oborony street, Kyiv, 03041, Ukraine
e-mail: lanchenko@ukr.net

Рецензент:
Свиноус Іван Вікторович, завідувач кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор, Білоцерківський національний аграрний університет

УДК 331.101.26 https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-45-32-39

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Тетеринець Т. А.

Актуальність *теми дослідження полягає у вивченні особливостей та факторів формування людського капіталу в аграрній сфері.*

Мета: *формування та управління людським капіталом в аграрній сфері, що обумовлюють ефективність діяльності підприємств агропромислового комплексу Республіки Білорусь.*

Результати роботи: *розвиток людського капіталу, підвищення його якості дозволяє вирішувати численні соціально-економічні проблеми, прискорює інноваційний розвиток аграрного сектора. Людський капітал стає основним джерелом численних інновацій і змін в суспільстві, фактором його вдосконалення переходу до нової якості. В АПК найбільш гостро стоїть проблема нестачі інноваційних особистостей, здатних до генерування і реалізації нововведень, з високим рівнем професіоналізму, обумовленим унікальністю і ефективністю поєднання знань, умінь, навичок і особистісних якостей. Обмежені можливості використання і розвитку інноваційного трудового потенціалу, ефективного залучення інноваційних особистостей в трудову діяльність.*

Висновки: *вивчено особливості формування людського капіталу в аграрній сфері, представлено еволюцію їх розвитку. Систематизовано фактори, що визначають накопичення людського капіталу в агропромисловому комплексі. Виявлено основні проблеми кадрового забезпечення сільського господарства, основні з яких полягають у зниженні професійно-кваліфікаційного рівня працівників, низького рівня штатної укомплектованості, відтоку трудових ресурсів із сільської місцевості, низьке повернення випускників на роботу після здобуття освіти та падіння престижності аграрних професій.*

Ключові слова: *людський капітал, зайнятість населення, фактори, інноваційний розвиток, агропромисловий комплекс, сільське господарство.*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В АГРАРНОЙ СФЕРЕ

Тетеринец Т. А.

Актуальность *темы исследования заключается в изучении особенностей и факторов формирования человеческого капитала в аграрной сфере.*

Цель*: формирования и управления человеческим капиталом в аграрной сфере, обуславливающих эффективность деятельности предприятий агропромышленного комплекса Республики Беларусь.*

Методы *– анализ, синтез, сравнения, табличный и др.*

Результаты работы*: развитие человеческого капитала, повышение его качества позволяет решать многочисленные социально-экономические проблемы, ускоряет инновационное развитие аграрного сектора. Человеческий капитал становится основным источником многочисленных новаций и перемен в обществе, фактором его совершенствования перехода к новому качеству. В АПК наиболее остро стоит проблема нехватки инновационных личностей, способных к генерированию и реализации нововведений, с высоким уровнем профессионализма, обусловленным уникальностью и эффективностью сочетания знаний, умений, навыков и личностных качеств. Ограничены возможности использования и развития инновационного трудового потенциала, эффективного вовлечения инновационных личностей в трудовую деятельность.*

Выводы*: изучены особенности формирования человеческого капитала в аграрной сфере, представлена эволюция их развития. Систематизированы факторы, определяющие накопление человеческого капитала в агропромышленном комплексе. Выявлены основные проблемы кадрового обеспечения сельского хозяйства, основные из которых заключаются в снижении профессионально-квалификационного уровня работников, низкого уровня штатной укомплектованности, оттоке трудовых ресурсов из сельской местности, низкий возврат выпускников на работу после получения образования и падение престижности аграрных профессий.*

Ключевые слова*: человеческий капитал, занятость населения, факторы, инновационное развитие, агропромышленный комплекс, сельское хозяйство.*

 © Тетеринець Т. А., 2020